

fahs

FAHS * NUMMER 1 * DECEMBER 1987

ahs fahs fahs

HVORFOR NU ET MEDLEMSBLAD ? Ja, først og fremmest har bestyrelsen længe haft et stort ønske om en tættere og mere regelmæssig kontakt til medlemskredsen end den, som kunne skabes gennem årbogen og de traditionsrige udflugter.

FAHS - som medlemsbladet kom til at hedde - påtænkes at skulle udkomme 2 - 4 gange om året, alt efter den stofmængde og den interesse, som forhåbentlig vil blive bladet til del. Og lad det være sagt med det samme og helt utvetydigt - bladet er på ingen måde tænkt som et meddelelsesblad alene for bestyrelsen, men i nok så høj grad et blad, hvori medlemmerne kan skrive og berette om lokalhistoriske tildragelser og begivenheder. Noget, som på en eller anden måde vil være nyt og spændende, men måske for beskedent til at blive en egentlig artikel, eller omvendt, et resumé af noget større. Bladets spalter vil være åben for alle - blot stoffet ikke fylder mere end 3 A4-ark.

Det er i høj grad også bestyrelsens håb, at alle amtets mange museer og lokalhistoriske arkiver og foreninger vil benytte bladet til omtale af aktuelle og kommende særudstillinger og arrangementer, omtale af interessante nyerhvervelser eller opdagelser. Grænserne sætter vel kun fantasien - og redaktionen.

Vær med til at skabe et godt og spændende historisk meddelelsesblad - der synes virkelig at være ganske god brug herfor i vort amt. Men uden DIT BIDRAG - stort eller lille - bliver det ulig vanskeligere at lave bladet sådan som det virkelig bør og fortjener.

Vi har startet i al beskedenhed, og håber på en vel modtagelse.

Hvem ved ? - det kan måske udvikle sig til noget større !

Kenno Pedersen
Formand

Fortæl en historie!

I begyndelsen af 1970'erne henvendte vi os fra Historisk Samfund til pensionister og andre op i årene om at skrive beretninger om eller fra deres liv, oplevelser i by og på land, i hjem og i skole, på arbejdsplads eller på ferie, i fest og i sorg, så beskrivelser af lege og andre fornøjelser samt dagliglivets gang kunne bevares for eftertiden. Den hastigt fremadskridende "tv-kultur" gør det endnu mere nødvendigt at kende sine "rødder" før alle kun hører, ser og tror det samme.

Vi fik mange virkelig gode artikler, flere af dem har været trykt i vore årbøger. Men en ny "generation" af pensionister er kommet til siden, og derfor opfordrer vi dem til at gribe pennen og fortælle om det oplevede, gerne også med forslag til billeder

og lignende. Selvfølgelig er en maskinskreven beretning lettest for redaktøren, men en letlæselig håndskrift er også velkommen.

Det er jo ikke en konkurrence, men alligevel vil vi finde frem til en præmiering af de bedste. Af dem, der bliver trykt i vore årbøger forærer vi 50 særtryk til fortælleren.

Enhver kan fortælle een historie, nemlig sin egen, dog behøver det ikke at omfatte hele livet, en særlig periode kan også være interessant. Gå derfor i gang nu og lav et udkast, som De så kan gennemarbejde derefter, og gør det færdigt i løbet af 1988, så det kan fremsendes til redaktøren af vore årbøger.

FAHS, Sekretariatet, Stjernegade 6
3000 Helsingør.

fahs

FAHS er et medlemsblad for FREDERIKSBORG AMTS HISTORISKE SAMFUND og udkommer 4 gange årligt. Artikler til bladet sendes til FAHS, sekretariatet, Stjernegade 6, 3000 Helsingør.

FAHS * NUMMER 1 * DECEMBER 1987 * 1.ÅRG.

REDAKTION:

Kenno Pedersen
(ansvarsh.)

Poul Korse

Lars Bjørn Madsen

Eva Deichmann

Tryk: A-print
Helsingør.

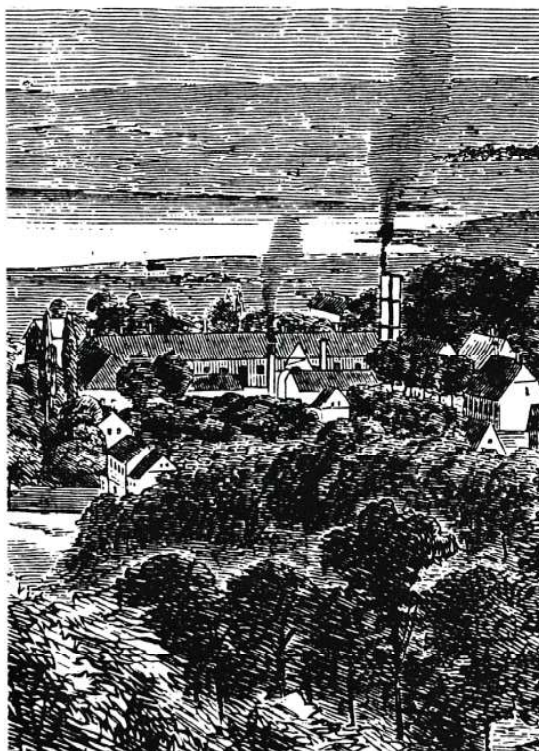
Lay-out:
Helsingør Bymuseum

Nyt fra Frederiks- værkegnens Museum.

Frederiksværkegnens Museum er netop ved at komme sig lidt oven på en række aktiviteter i forbindelse med skolernes efterårsferie. Det er nu på tredje år, at der afholdes karte- og spindedage for børn og unge på Museumsgården Birkely, og museet gentog ligeledes sidste års succes med på sidste lørdag i ferien at afholde en brandsprøjtedag, hvor alle kunne være med til at afprøve museets og Frederiksværks brandvæsens gamle materiel. Trods en temmelig bidende kulde, var fremmødet stort. Som en nyskabelse begav museet sig på samme tid ud til Hundested. Kommunen er nu en del af museets "museale virkeområde", og fra vore samlinger udstilledes flere hundrede genstande, tilvirket og brugt på Halsnæs, i Billedtårnet på Hundested Rådhus. Det blev efter sigende lidt af et tilløbsstykke. Endelig foretog museet i samme tidsrum en registrering og nedtagelse af et større antal landbrugsredskaber fra en gammel gård i Tollerup. Således bl.a. et meget velbevaret tærskværk, der i mange år havde været anvendt af et tærskelaug på fire gårde på egnen. Desværre var lokomotivet gået tabt - så hvis nogen skulle ligge inde med et sådant, modtager museet gerne meddelelse

herom.

Pr. 1. januar håber museet at i-værksætte en arbejdererindrings-/ industriundersøgelse af de frederiksværkske industrier. Vi regner med at begynde med Det Danske Stålvalseværk, byens største arbejdsplads, men vi

vil naturligvis også gerne gå tilbage i tiden, ligesom de øvrige, nye industrier i området vil blive kontaktet. Alt i alt regner vi med at projektet vil strække sig over ca. 3 år, og museet har søgt en række institutioner og fonde om støtte hertil, idet Frederiksværk jo nok må betragtes som en af de første byer i Danmark, der u-

delukkende blev grundlagt på grund af industrivirksomhed i 1700-tallet, især med våbenindustri for øje. Dersom der sidder nogle nordsjællændere med en baggrund i det frederiksværske industriliv, hører museet meget gerne fra dem.

Næste år står jo i Stavsbandets tegn. Museet afholder en udstilling herom på museumsgården "Birkely", men vi syntes samtidig, at der kunne være spændende at se på landskabets forandring som følge af landboreformerne. Derfor har vi så at sige indforskrevet maleren J.Th.Lundbye, der boede i Frederiksværk i sin ungdom, d.v.s. 1830'erne og 1840'erne. Vi har fået meget hjælp fra kunsthistorikere, men dersom nogle skulle ligge inde med et Lundbyemaleri eller tegning fra Frederiksværk-området, vil museet meget gerne høre derom. Vi er i øvrigt ved at foretage en fotografering af de steder, hvor

Lundbye oprindeligt tegnede sine skitser. Det er lidt af et detektivarbejde, så meget har landskabet ændret sig gennem disse mange år. Men til gengæld håber vi så på at få så at sige 200 års landbo/landskabshistorie.

Endelig udkommer museets årbog i december - der bliver 7 artikler med emner spændende fra årets arkæologiske fund, egnens gamle husmandskolonier, Melbylejren gennem 100 år, glimt fra besættelsestiden i området samt lokal skovhistorie fra Arrenæs. Det skal i øvrigt oplyses, at Frederiksværk Bymuseum er lukket på grund af ombygning fra januar til marts, ligesom museumsgården "Birkely" først åbner til påske - stalde kan (når dyrene mangler) være forbaskede kolde at stifte bekendtskab med om vinteren.

Karen Follet

Museumsinspektør

Frederiksværkegenens Museum

STAVNSBÅNDETS OPHÆVELSE FEJRES I ØLSTYKKE

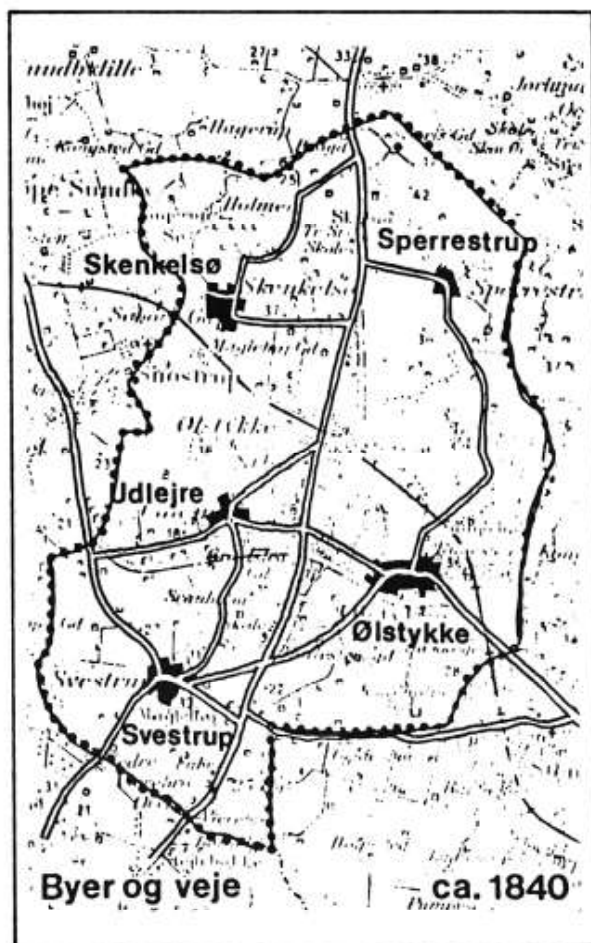
Ølstykke Sogn, især de nærmeste Omgivelser af Byerne Udlejre og Svestrup, er i antiqvarisk Henseende en af Sjællands interessanteste Egne. Foruden en mærkelig Jettestue i en Høi ved Udlejre, „Møllehøi“ (F. M.), ligger tæt Nord for Bærebros Ra og Broen over denne Levningerne af Kong Frødes Fredegodes langstrakte Gravhøi, der nu i mange Aar har været benyttet som Beivæsenets Grusgrav. Saxo Grammaticus fortæller, at Kong Frødes Raad og Hofmænd for at skjule hans Død i tre Aar førte hans Lig om med dem, men derefter, efter hans udtrykkelige Begjering i levende Live, begravede ham ved Bærebro midt i Danmarks Rige Steendysen, der skal have haft Plads paa Høiens Top, siges at være for omtrent 200 Aar siden benyttet til at reparere Broen. Men ogsaa den fornøiede Bro maatte vige for Strømmens og Aarenes Magt. Ved det ikke længe siden at optages af Banen ere Stenene bleve undersøgte, men have ikke vilst Spor af de Ruiner, der Raffede Sjæne Danmarks Krone som Den, der bedt tolkede Folkets Høielse ved Frødes Død. Sjænes Digt, gjengives af Bedet i hans Oversættelse af Saxo saaledes:

Beskrivelse af Ølstykke Sogn i
Traps beskrivelse af Danmark,
1. udgave 1858.

Ølstykke Kommune vil i lighed med andre kommuner fejre 200 året for stavnsbåndets ophævelse i juni 1988.

Ølstykke Kommune er beliggende i Frederiksborg Amt mod syd grænsende op til Roskilde Amt, mens øvrige naboer er Stenløse, Slangerup og Frederikssund. Som det fremgår af kortet er her tale om fem typiske landsbyer med koncentreret bebyggelse.

Det gamle Ølstykke Sogn bestod af Ølstykke by med kirke og rytterskole, Udlejre og Svestrup. Efter kommunalreformen i 1970 blev Jørnlunde Sogn delt mellem Slangerup og Ølstykke, således at Skenkelsø og Sperrestrup sammen med de tre andre byer udgør vor primærkommu-

ne.

Her på biblioteket vil vi markere jubilæet med en udstilling om de fem landsbyer, på grundlag af gamle kort, folketællinger, arvefæsteskøder - mange af gårdene har været i slægtens eje indtil 1960, da den store udbygning af sognet satte ind. På udstillingen vil familieafsnittet blive fulgt op med billeder.

To landsbyer vil vi forsøge at genoplive, nemlig Sperrestrup, hvor der næsten ingen ændring er sket og Udlejre, hvor intet er tilbage. To femte klasser fra en af byens skoler vil med deres læ-

rer i spidsen fremstille de to landsbyer i et egnet materiale. Heraf vil det fremgå hvordan gårdenes, husenes og vejenes beliggenhed var inden udskiftningen.

Det er tanken at inddrage forskellige interesserede i udstillingen og arbejdet omkring den. Også teknisk forvaltning har udpeget en person, som vil være os til hjælp. Det lokalhistoriske arkiv har planer om en udgivelse om "Ølstykke i Reformperioden".

Anna Esbech

Arkiv og museum i Ølstykke

Amatør-arkæologer med i udforskningen af stenalderbopladsene ved Nivaa.

Arkæologi er en af de videnskaber, hvor amatører og fagfolk har særligt gode muligheder for at samarbejde.

For tiden arbejder medlemmer af Hørsholm Arkæologiske Forening sammen med undertenede om at registrere de flintredskaber, som medlemmerne har opsamlet gennem mange år under vandring på marker og enge omkring Nivå Å og Usserød Å. Her ligger resterne af en snes stenal-

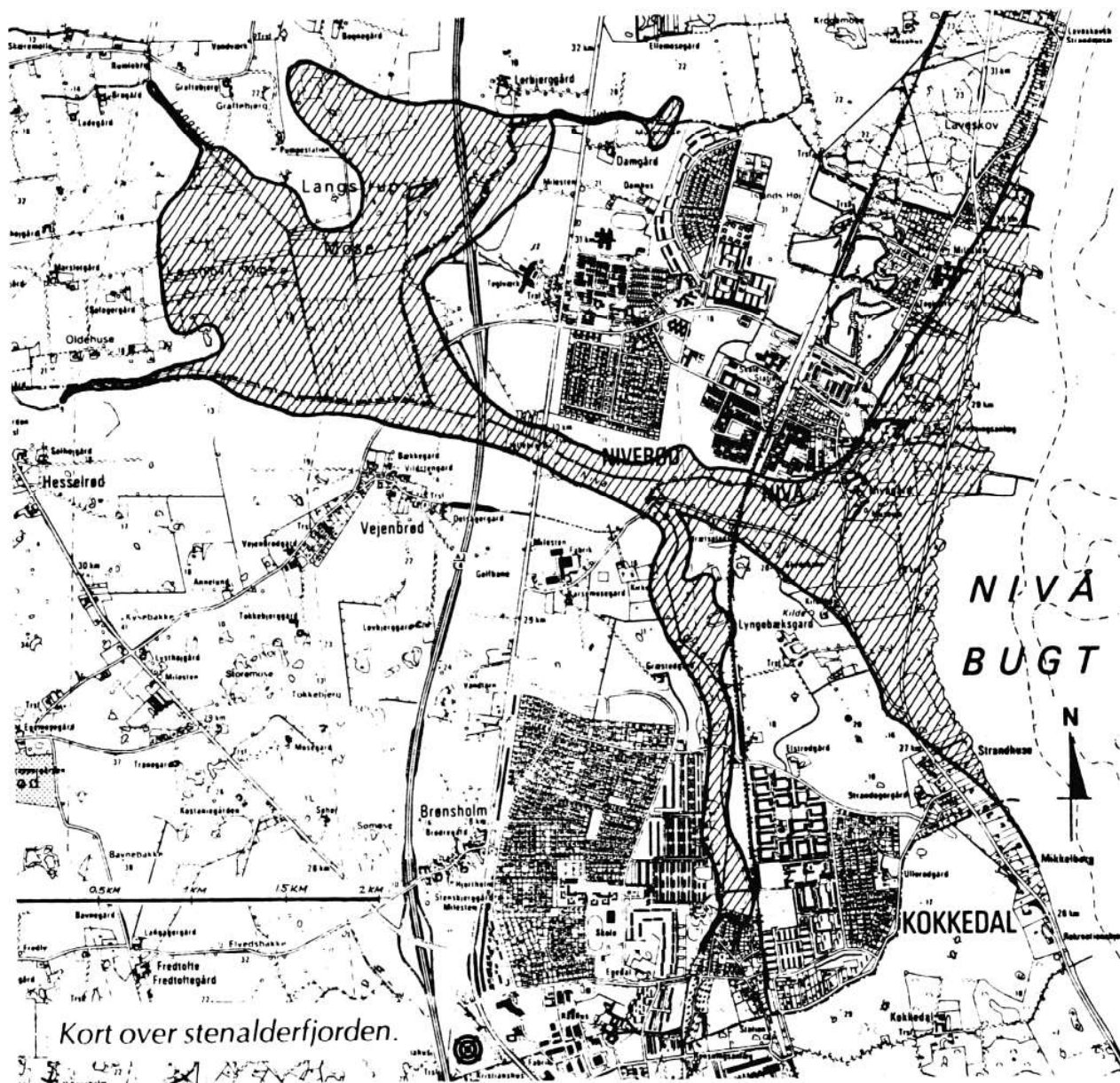
derboplads, der for 5-7000 år siden var beboet af en befolkning, der fra at ernære sig ved jagt og planteindsamling gradvist lagde vægten mere over på husdyrhold og korndyrkning.

Redskaberne bliver registreret på dataark ved hjælp af en kode, der er udviklet i Skov- og Naturstyrelsen. Hvert enkelt redskab får sin egen plads på arket. Når registreringsarbejdet er afsluttet, vil det

fremgå, hvad der er fundet på den enkelte boplads, hvem der har fundet det og hvornår.

Og hvorfor så al den ulejlighed? Er det blot for at tilfredsstille et pedantisk krav om orden og systematik? Nej hensigten er faktisk at skaffe ny viden om de bopladser, der ligger langs bredderne af stenaldrens fjord. Den rakte fra den nuværende Øresundskyst ved Nivå dybt ind i Langstrup Mose vest for

Helsingørmotorvejen, og mod syd strakte den en arm ned til Jellerød. I dette varierede fjordlandskab slog menneskene sig ned på de steder, der til en hver tid bragte den størst mulige mængde ressourcer indenfor rækkevidde. Men gennem de to årtusinder ændredes menneskenes resourceudnyttelse både med hensyn til sammensætningen af plante- og dyrearter og med hensyn til den teknologi, man bragte i anvendelse. Der

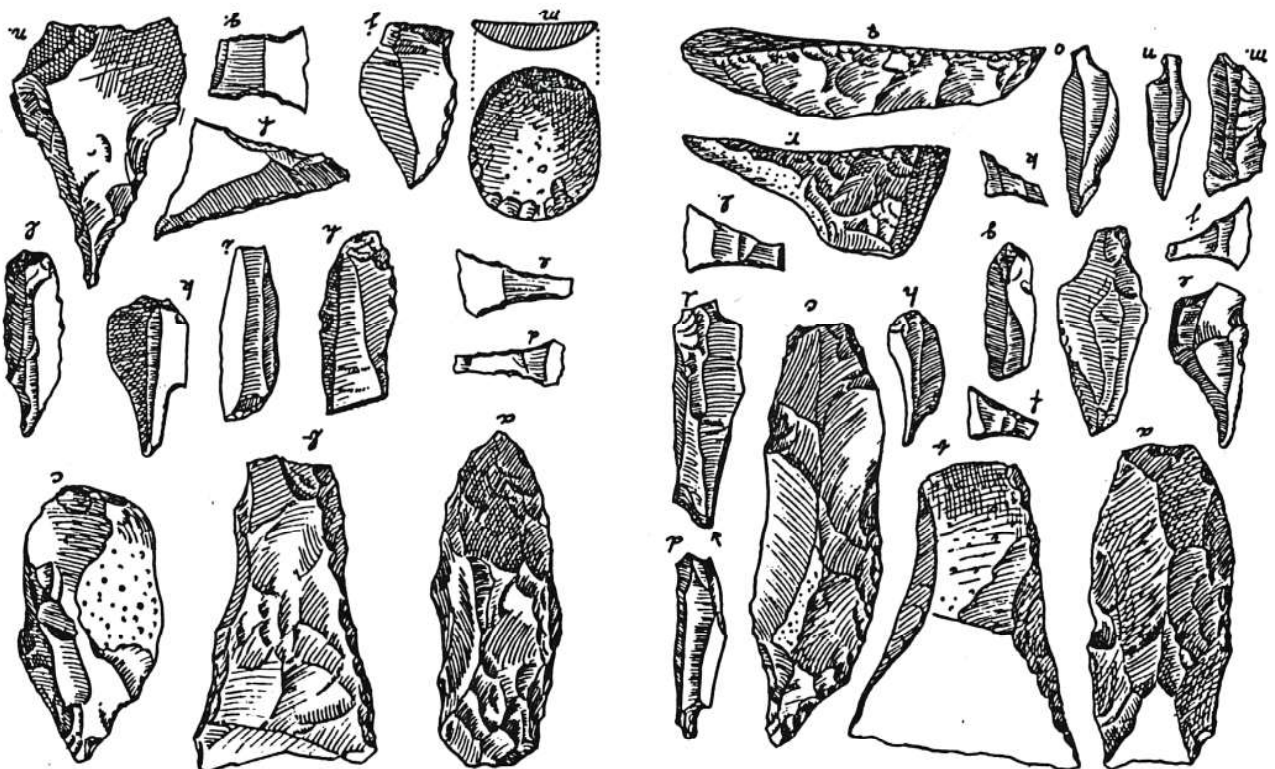
skete også vigtige forskydninger i den økologiske ballance - til dels forårsaget af menneskenes aktiviteter. Endelig foregik der afgørende ændringer i den måde, hvorpå samfundene organiserede sig selv og deres arbejde på.

Af disse grunde var de bopladser, vi kender i området ikke ideelle for beboelse på samme tid. Nogle har kun været beboet i en enkelt tidsalder, andre har været beboet i flere tidsaldre adskilt af kortere eller længere pauser. Der har desuden været bopladser med permanent beboelse året rundt og andre, som blot har fungeret som

overnattelseslejre for folk på nødindsamling, pelsjagt eller fuglefangst i et par dage eller uger.

For at få mest muligt at vide om, hvordan de enkelte bopladser har været brugt, ville det det bedste naturligvis være at udgrave dem. Der er blot den vanskelighed, at den type udgravninger koster mange menneskers arbejdskraft i lang tid. De er forholdsvis komplicerede og kan ikke gennemføres uden faguddannet arbejdskraft. Derfor er det ikke muligt at udgrave ret mange af disse bopladser.

Det er her amatørarkæologernes over-

Oldsager fra Nivaa-området:

a: Kerneøkser. b) Skiveøkser. c: Spidsvåben. d-1: Tværpile og mikroliter. m: Skiveskraber. n: Bor.

Illustration fra Frederiksb. Amts Årbog 1956.

fladeopsamlede redskaber kommer ind i billedet. Godt nok fortæller de opløjede redskaber ikke hele sandheden om, hvad der findes længere nede. Men de giver et nyttigt fingerpeg om, hvad vi i alle tilfælde kan forvente at finde.

Nu forholder det sig sådan, at de redskaber, der har været brugt gennem de årtusinder, som bopladserne tilsammen repræsenterer, har udviklet og forandret sig. De enkelte redskabstyper - f.eks. pilespidsernes ændrede udseende. Der skete også noget med sammensætningen af redskabstyper. I en tidsalder var "kærneøkser" mere almindelige end "skiveøkser" og senere blev det omvendte tilfældet. Endeligt dukkede der også helt nye redskabstyper op - f.eks. lerkar - og andre gled ud. Lidt forenklet sagt fik den enkelte periode dermed sin karakteristiske

redskabssamsætning.

Formålet med registreringsprojektet er at analysere redskabssammensætningen på hver enkelt boplads for at se, om den svarer til det mønster, der er karakteristisk for en enkelt periode, eller om mønstret snarere er sat sammen gennem flere forskellige tidsaldre.

Når arbejdet er gjort ved vi noget nyt, om hvordan stenalderens fjordboere udnyttede deres omgivende miljø i de årtusinder, hvor oldtidens nok mest betydningsfulde teknologiske og sociale omvæltninger fandt sted.

Med resultaterne i hånden vil vi være bedre rustet til at udvælge de boplads, der i de kommende år bør udgraves.

Carsten Paludan-Müller
Amtsarkæologisk Kontor

Postkort og julemærker fra 1904 til idag

Helsingør Bymuseum har den 1. december åbnet en spændende udstilling af gamle jule- og nytårskort fra slutningen af forrige århundrede og til idag. Desuden vises en komplet samling af danske julemærker fra det første - og iøvrigt verdens første - i 1904 til Des Asmussens smukke 1987-julemærke, der ledsages af kunstnerens originale tegninger og lay-out til dette. Julemærkekomitéen har til lejligheden udlånt deres unikke samling af julemærkehæfter fra 1904-48, der ligeledes kan beses på udstillingen.

Anmeldelser

ERINDRINGER MED RELATION TIL FREDENSBORG

Hjejle, Bernt: Otte enere. Erin-
dringsportrætter. Hans Reitzels
forlag, 1987. 96 s. ill.

Dr. jur. og højesteretssagfører
Bernt Hjejle, f. 1901, har netop
udgivet hvad han kalder erindrings-
portrætter af 8 personer, som hver
på sin måde har gjort indtryk på
ham. Når bogen fortjener omtale
her er det fordi B.H. blandt de 8
nævner 3, som har relation til am-
tet her, de 2 af dem især i Fre-
densborg.

Rektor Karl Hude (1860-1936), Fre-
deriksborg Statsskole, kalder han
"en klassisk ener" og han fremhæ-
ves som en person med stor viden
og en selvfølgelig autoritet. Han
står som repræsentant for den
klassisk-humanistiske videnskabe-
lige forskning, der i slutningen
af forrige århundrede skabte en
kulturepoke, som gik til grunde
efter 1. verdenskrig.

Den anden ener, er en "Louis Sei-
se ener" er højesteretssagfører
Guy Shaw, kompagnon med Bernt
Hjejle og bosiddende i Fredensborg

udtryksmåde, rent verbalt, og he-
le hans fremtoning bar umiskende-
ligt præg af en længst forsvunden
tidsalder, der var mere i slægt
med Fredensborg Slotsarks 1700-
tals stil end med nutiden. Ældre
Fredensborg-borgere må have erin-
dring om Guy Shaw og familien

Shaw i det hele taget.

Den tredje ener, en "fantasi-
rig ener" er Hjejles egen far,
maleren og raderen Hans Nikolaj
Hansen, også han var en periode
borger i Fredensborg. B.H. fortæl-
ler bl.a., hvordan faderen ofte
tog sønnen med på ture i Gribskov
og andre af de nordsjællandske s-
skove og lærte ham naturiagttag-
else og at se på fortidens minder.
Det er meget fine skildringer af
de 8 personer, gengivet med næn-
somhed og stille humor. De øvrige
5 er: Ebbe Munck og Eigil Knuth,
Johannes Brøndsted, Oscar Bondo
Svane og Sascha Wamberg.

Jul i Helsingør

I Helsingørs gamle
sundtoldskvarter gemmer
der sig mange hyggelige
gårdinteriører, hvor
stemningen fra fordums
dage er levende.

Vinterbilledet er fra
Johan Kruses gård (1600-
tallet) på hjørnet af
Brostræde og Strandgade,
hvor nu Svaneapoteket
er indrettet.

Tegning af Kr. Kongstad
fra omkring 1915.

Undertegnede, der ønsker at være medlem af
Frederiksborg Amts historiske Samfund

navn _____

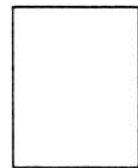
tydelig skrift

stilling _____

adresse _____

(husk postnummer)

indmelder sig hermed i Frederiksborg Amts
historiske Samfund

**FREDERIKSBORG AMTS
HISTORISKE SAMFUND**

Sekretariatet
Stjernegade 6
3000 HELSINGØR